

szerző kitér a kérdőív adatcsoportjaira: az input és output formátuma; földrajzi jellemzők; adatmennyiség, ill. az adatbázis nagysága; osztályozási rendszer; az adatgyűjtés és a feldolgozás módja; árák. Következtetésként bemutatja a kapott eredményeket és a terület várható jövőbeli fejleményeit.

(Autoref.)

zon egy információs adatbázissal integrált virtuális multimédia könyvtárat (kép- és hang-adatbázisokkal). Mindehhez szükséges a felhasználói kör, az információforrások és a gyűjtési stratégia meghatározása, az adatgyűjtés és végül az információk feldolgozása, szolgáltatása. Meg kell határozni a rekordok formátumát, a megfelelő szoftver- és hardver-elemeket, az alkalmazandó szabványokat, a szükséges tárgyszójegyzéket vagy tezauruszt.

(Mohor Jenő)

Kulturális és művészeti tájékoztatás

96/089

PINHEIRO, L.V.R. – VIRUEZ, G.V. – DIAS, M.: Sistema da Informação em Arte e Atividades Culturais (lara): aspectos políticos, institucionais, técnicos e tecnológicos = Cienc.Inf. 23.vol. 1994. 3.no. 327-344.p. Bibliogr. 25 tétel.

A kulturális és művészeti információs rendszer (lara) politikai, intézményi és információtechnológiai vonatkozásai

Tájékoztatói rendszer -közművelődési

Jó húsz éves fejlődés nyomán Brazíliában az információs központok, hálózatok és rendszerek helyi (intézményi), területi, országos és regionális (nemzetközi) formái egyaránt kialakultak a műszaki és a tudományos (természettudományi) élet legtöbb területén. A kultúra és a művészetek intézményrendszerében azonban csak éppen megkezdődő együttműködésről, egyes intézmények automatizálási törekvéseiről beszélhettünk eddig. Ezek közül (néhány egyetemi könyvtári rendszer mellett) legjelentősebb a Brazil Kulturális és Művészeti Intézetből 1994-ben alakult Fundacao Nacional de Arte (Nemzeti Művészeti Alapítvány – Funarte) által létrehozott adatbázisok működése. Főként ezek alapján született meg az lara, a művészetek és kulturális tevékenységek információs rendszerének terve. A rendszer fő célja, hogy a szakterületet érintő faktográfiai, statisztikai és bibliográfiai-dokumentációs adatbázisokat hozzon létre, hogy az információk gyűjtésének, feldolgozásának, visszakeresésének és szolgáltatásának szabályait és módszereit kidolgozza, s végül, hogy létrehoz-

VEZETÉS, IRÁNYÍTÁS

Általános kérdések

Lásd 70-71

Tervezés

Lásd 16

Munka- és rendszerszervezés, értékelés

96/090

SWINDELLS, Norman: Managing the quality of information products = Man.Inf. 2.vol. 1995. 9.no. 35-37.p. Bibliogr. 7 tétel.

Hogyan biztosítható az információs termékek minősége?

Hatékonyaság; Információ; Munkaszervezés; Szolgáltatások

A minőséget mint a felhasználó által támasztott egyeztetett követelmények teljesítését határozhatjuk meg. Egyik fő attribútuma a felhasználó elvárása, hogy a termék feleljen meg a követelményeinek. A másik fő jellemzőt azok a hibák jelentik, amelyek lehetetlenné teszik, hogy a termék betöltsé rendeltetését, vagy másképpen okoznak elégedetlenséget.

Az iparban már megtanulták, hogy a felhasználó elégedettségének elérése érdekében két fronton kell tenni valamit. Kívülről, megpróbálva befolyásolni a felhasználó elvárásait. Belülről, menedzselni az emberi és gépi teljesítmény egyenetlenségét annak érdekében, hogy minimálisra lehessen csökkenteni a hibás termékek számát.

A felhasználói elvárások kezelésének eszköze a termék specifikációja, amely biztosítja, hogy ne használják olyan célra, amelyre nem hivatott, így ebből hibák se keletkezzenek. A specifikációk gyakran szabványosítva vannak. A szabványoknak való megfelelést tanúsító címkék, azonosító jelek a megfelelés vizsgálata után kerülnek a termékre.

Ha a termék nem felel meg a specifikációnak, akkor eladható ugyan, de csak kedvezményesen. Az egyes hibák súlyossága között különbséget kell tennünk. A minőségi jellemzők viszonylagos fontossága az egyes vásárló egyéni követelményeit tükrözi, így az ezek alapján történő rangsorolás nem reális.

A termékek 100%-ának vizsgálata sem szűrhet ki minden hibát, hiszen a vizsgálat is hibázhat. Inkább statisztikai folyamatellenőrzéssel élhetünk, amelyhez megállapítjuk a hibák elfogadható szintjét, mintákat veszünk és azokat megvizsgáljuk, majd döntünk a minta által reprezentált sokaság elfogadhatóságáról.

Az információs iparban felhalmozódott tapasztalat a specifikációk megalkotása és az ellenőrző vizsgálatok terén korlátozott. Az információs termékek minősége a termék tartalmától és az információt továbbító rendszertől is függ, és ezek nem feltétlenül egy és ugyanazon szolgáltató felelősségi körébe tartoznak.

Az információtartalom és a rendszerfunkciók specifikálásának sikeres példája az Európai Bizottság „Materials Data Base Demonstrator Programme” nevű kísérlete, amely 1984 és 1989 között két minőségi alapkategóriát határozott meg: a „megfelel–nem felel meg” rendszerben osztályozható jellemzőkét és az ennél bonyolultabb értékelést igénylőket. A megfelelést mindkét kategóriában kisebb szakértői csoport vizsgálta az így megállapított tesztek alapján.

(Koltay Tibor)

96/091

MEDAWAR, Katia: Database quality: a literature review of the past and a plan for the future = Program. 29.vol. 1995. 3.no. 257-272.p. Bibliogr. 60 tétel.

Az adatbázisok minősége: irodalomkutatás és a jövő tervei

Adatbázis; Hatékonyaság; Szolgáltatások

Újabban egyre jobban előtérbe kerülnek az adatbázisok minőségének kérdései. Az online és a CD-ROM adatbázisok számának növekedése folytán a használók egyre több olyan hibával találkoznak, amelyek hátrányosan befolyásolják a keresések minőségét. A cikk a könyvtárak tájékoztatási szolgálatában felmerülő adatbázisminőségi problémákra hívja fel a figyelmet a szakirodalom alapján. Főleg azt vizsgálja, hogy a gyenge minőség milyen hatással van a használókra, és milyen erőfeszítések történnek a minőség javítására. Nagy-Britanniában létrehoztak egy központot (Centre for Information Quality Management, CIQM), amelyik az információk minőségével foglalkozik. A British Library által finanszírozott CIQM projekt az adatbázisok minőségének problémáit, ill. ezeknek a használókra gyakorolt hatását vizsgálja. Sok szerző sürgeti hasonló szervezetek felállítását és egy, az adatbázis-előállítás során figyelembe veendő nemzetközi szabvány kidolgozását.

(Autoref.)

Lásd még 92

96/092

MARTIN, Murray S.: Outsourcing = Bottom Line. 8.vol. 1995. 3.no. 28-30.p.

A könyvtárak és a privatizáció

Gazdaságosság -könyvtárban; Hatékonyság; Szolgáltatások átvétele; Tájékoztatási vállalkozás; Vállalkozás -könyvtárban

Az „outsourcing” azt jelenti, hogy a gazdaságos szolgáltatás érdekében bizonyos feladatok elvégzéséhez a közületi erőforrások helyett külső, kereskedelmi erőforrásokat használunk fel, vagyis az illető tevékenységet, munkaszervezetet stb. privatizáljuk. Új-Zélandon például a vasút, a posta és a telefonhálózat magánosítása után újabban a fegyintézetek is kereskedelmi, privát vezetés alá kerültek.

A könyvtáraktól sem idegen ez az alapelv, pl. kevés könyvtár vásárol közvetlenül – inkább kereskedelmi közvetítőket használnak. A közművelődési könyvtárak előszeretettel veszik igénybe bizonyos cégek ún. előfeldolgozási szolgáltatásait, amelyek lehetnek pl. műanyag könyvborítók, kölcsönzési űrlapok, kész katalóguscédulák vagy géppel olvasható rekordok. Ide tartozik a magánvállalatok által kifejlesztett könyvtári rendszerek szerződéses megállapodások keretében szabályozott használata, vagy az Internethez és a központi katalógusokhoz való hozzáférés előfizetése. Tény, hogy a magánvállalatokkal való együttműködés a használók javát is szolgálja.

Egyéb területek:

Fotómásolat-szolgáltatás. Külső cégek olcsóbb és jobb szolgáltatásokat tudnak nyújtani, mialatt a könyvtárnak nem kell a gépeket karbantartani, lecserélni, és saját személyzetének idejét felhasználni.

Dokumentumszállítás. A könyvtári költségvetési keretek csökkenése nyomán sok könyvtár áttért az előzetes gyarapításról a szükség szerinti gyarapításra, vagyis a dokumentumokat – szükség esetén – magánforrásokból szerzik be. Ez nem olcsó, de lehetővé teszi, hogy a könyvtár a kereskedelembe nem beszerezhető anyagokra koncentráljon.

Referenz. Az olvasószolgálati tájékoztatás privatizálható talán a legkevésbé, mert igen munkaigényes, mennyisége és tartalma erősen változó. Mindazonáltal a külső bibliográfia adatbázisok használata esetében, amelyek nyomán akár az eredeti dokumentumok is beszerezhetők (pl. UnCover), a referenz is kereskedelmi szolgáltatásra alapszik, bár a legkényelmesebb hozzáférési pont a könyvtár marad.

Külső szakértők. Alkalmazásuk szinte elkerülhetetlen. Melyik könyvtár tud például saját személyzetéből szakembert biztosítani egy könyvtáráépület megtervezésére, egy számítógépes rendszer kiválasztására, vagy az állomány értékelésére?

A privatizálás legtisztább esete az, mikor egy intézmény, ilyen például az amerikai oktatási minisztérium, *teljes mértékben* külső könyvtári szolgáltatásokra épül.

Meg kell említeni a könyvtárak egymás közötti szövetkezeteit, konzorciumait, amelyek nem tartoznak ugyan tisztán a magánszektorhoz, inkább hibrideknek tekinthetők. Segítségükkel jobb szolgáltatások nyújthatók, alacsonyabb áron.

Összefoglalásként az mondható el, hogy az amerikai könyvtárak hamar felismerték a magán-szolgáltatások előnyeit, igénybevételükkel kiszélesítették az információs szolgáltatások használatát, megfelelő modellként szolgálva az elektronikus korszak közszolgálati intézményei számára.

(Novák István)

96/093

KATZ, Elizabeth: Adapting to the new economic world: the changing face of the Canada Institute for Scientific and Technical Information = Alexandria. 7.vol. 1995. 2.no. 115-123.p.

Alkalmazkodás a gazdaság új világához: a Kanadai Tudományos és Műszaki Tájékoztatási Intézet új arca

Ésszerűsítés; Marketing; Nemzeti tájékoztatási központ; Térítéses szolgáltatások

A CISTI (Canada Institute for Scientific and Technical Information) több, mint hetven éve áll a kanadai kutatási-fejlesztési közösség szolgálatában. Most, több, mint ötvenéves gyors és vi-

rágzó fejlődés után működésének legnagyobb kihívásával kell szembenéznie: meg kell találnia az egyensúlyt a közszolgálat és a kereskedelmi életképesség között. Az intézményt az új technológiák és a gazdasági korlátok kényszerítik az új piacok és termékek irányába. Az 1992-93-ban kidolgozott stratégiai terv körvonalazza a következő öt-tíz év feladatait, amelyek célja a nagyobb mértékű gazdaságosság megvalósítása. A jelenlegi kanadai K+F piac már nem tudja az intézményt eltartani: a növekedés csak új piacok és termékek útján valósítható meg. A terv nemcsak a szolgáltatásokban irányoz elő változtatásokat, hanem a szemléletben és a szervezeti kultúrában is.

(Autoref.)

96/094

VÁZQUEZ VALERO, M.: Suministro de documentos: costes y precios = Rev.Esp.Doc. Cient. 18.vol. 1995. 1.no. 33-41.p. Bibliogr. 9 tétel.

Res. angol nyelven

A dokumentumellátás költségei és díjai Spanyolországban

Dokumentumszolgáltatás; Költségelemzés; Térítési szolgáltatás

A dokumentumellátás – akár másolatszolgáltatás, akár könyvtárközi kölcsönzés formájában – közvetlen és közvetett költségekkel jár, amelyeket finanszírozni kell. Mintegy 500 spanyol könyvtár vonatkozó adatainak áttekintése azt mutatja, hogy feltétlen szükség van a könyvtárak közötti koordinációra a kérések, a díjak és a fizetési módok egységesítése érdekében.

(Autoref. alapján)

Lásd még 53-54, 72

Gépesítési kérdések

96/095

ROWLEY, Jennifer: Is your computer system secure? = Man.Inf. 2.vol. 1995. 7/8.no. 38-39.p.

Biztonságos-e az ön számítógépes rendszer?

Adatvédelem; Számítógép; Vezetés

A cikk témája a számítógépes rendszerek biztonsági kérdéseinek vázlatos elméleti számbavétele, kitérve a biztonságpolitika három fő területére: a kockázati tényezők (pl. tűz, árvíz, áramkimaradás, nem működő telefonvonalak, eltűnt hardver-elemek és az adatállományok integritásának sérülése) számbavételére; az ellenintézkedések megtételére (a kockázati elemek elkerülése, ill. csökkentése, a károk áthárítása a biztosítóra, a számítógéphez való hozzáférés korlátozása, jelszóhasználat stb.); valamint a szükséghelyzetekre való felkészülésre (pl. kidolgozni a működőképesség helyreállításának stratégiáját, idejében felismerni és kijavítani a rendszerhibákat).

(Mándy Gábor)

Személyzet

96/096

RUNGE, Ute: Zur Stellensituation in wissenschaftlichen Bibliotheken. Auswertung der Stellenanzeigen für den gehobenen Dienst in ausgewählten Fachzeitschriften von 1985-1990 = Bibliothek. 19.Jg. 1995. 2.no. 217-229.p. Bibliogr.

Res. angol és francia nyelven

Álláshelyzet a tudományos könyvtárakban. Néhány kiválasztott szakfolyóiratban 1985 és 1990 között megjelent álláshirdetés értékelése

Felmérés [forma]; Könyvtáros -felsőfokú; Munkabér, alkalmazás; Tudományos és szakkönyvtárak

A munkaerőhelyzet felmérése céljából a cikk az 1985 és 1990 között három szakfolyóiratban és egy országos hetilapban megjelent álláshirdetéseket vizsgálja. A meghirdetett pozíciók jellemzőinek elemzése a vizsgált időszakban növekvő

megüresedésekre és regionális eltérésekre mutatott. A legtöbb hirdetés teljes munkaidős alkalmazottakat keresett, és megfelelő vagy átlagon felüli térítést kínált. Egyre többen keresnek egyetemi vagy tudományos könyvtárosi képesítéssel rendelkező könyvtárosokat. Az állások a könyvtárak hagyományos területeire vonatkoznak, különféle munkaköröket kínálva a gyarapítás, a katalogizálás, az olvasószolgálat és a vezetés területén.

(Autoref.)

Lásd még 35

Marketing, közönségkapcsolatok

96/097

AMARAL, Sueli Angelica do: Marketing de informação eletrônica = Cienc.Inf. 23.vol. 1994. 2.no. 226-232.p. Bibliogr. 16 tétel.

Az elektronikus információ marketingje

Elektronikus publikáció; Információpiac; Marketing

Az elektronika segítségével hozzáférhető információknak (s az eszközül szolgáló adatbázisoknak) sajátos jellemzői vannak. Ezek a sajátosságok határozzák meg piacuk jellemzőit, és a piacukon végzendő tevékenység, a marketing stratégiáját is. Különösen fontos része a marketingnek a felhasználóképzés, részint az ilyen fajta információ valódi értékének és használatának, részint a források bővülésének és az új technológiai fejlemények nyújtotta lehetőségeknek a megismertetése érdekében.

(Autoref. alapján)

96/098

KVZTEK, Martin: Public relations, reklama a sponzoring v knihovnách = Čtenár. 47.roč. 1995. 7-8.no. 244-247.p.

Közönségkapcsolatok, reklám és szponzorálás a könyvtárakban

Könyvtárpropaganda; Public relations; Támogatás -pénzügyi -társadalmi

A Public relations mindenekelőtt stratégiai információ, amellyel a környezetben akarják tudatosítani az adott intézmény, pl. könyvtár létét. Ennek érdekében komplex képet adnak róla, kampányokat szerveznek a bemutatására, lobbiznak érte. Magába foglalja a szponzorok felkutatását és a velük való kapcsolattartást is.

A szponzorok motivációi az ajándékozáásra:

a) a vállalat bizonyítani akarja erkölcsi és társadalmi felelősségérzetét;

b) hosszú távú érdekeit szolgáló szociális beruházást támogat (pl. ösztöndíj adása egyetemi hallgatóknak a későbbi foglalkoztatásuk érdekében);

c) saját közvetlen érdekeit érvényesíti (pl. a sport támogatásával nevének propagálása).

A szponzor általában annak adja a támogatását, akit a régióban, városban, a közvetlen környezetben jól ismernek. A könyvtárnak azért kell jó PR-munkát kifejtenie, hogy ismertté váljék. Általában csak helyi cég támogatására számíthat, különösen akkor, ha a cég számára is hasznosak a szolgáltatásai. A szponzor érdeklődését általában a sok látogatót vonzó rendezvények, akciók keltik fel. A könyvtárnak társrendezőként olyan kulturális akciókban is célszerű részt vennie, amelyek egyébként nem tartoznak a tevékenységi körébe.

A szponzorok kisebb jelentőségű akcióban általában nem tűrik a konkurenciát, de a nagyobb hatású, nagy nyilvánosságot kapó eseményeken megszokott a kollektív szponzorálás. A legjobban fejlődő cégek a nagy szervezeteket szponzorálják szívesebben, ezért a könyvtárak nemigen számíthatnak azonnal pl. nagy bankok támogatására. Előbb kisebb szponzorokat kell keresniük, s csak ha már sikeresek, forduljanak nagy pénzintézetekhez.

A szponzorokat kereső könyvtárosnak tisztában kell lennie az adótörvényekkel, hogy a kedvezmények felsorolásával meg tudja győzni a lehetséges támogatót.

Hogyan lehet viszonzni a szponzorok adományait? Az egyik legjobb módszer a sajtó nyilvánossága: pl. a könyvtár gondosan előkészített

sajtókonferenciát rendezhet, amelyen a szponzort is bemutatja, köszönetet mondhat a helyi sajtóban a támogatásért, vagy a szponzor nevét tartalmazó táblát helyezhet el a könyvtár falán.

(Rácz Ágnes)

FELHASZNÁLÓK ÉS HASZNÁLAT

Használat- és igényvizsgálat

96/099

MOSLEY, Pixey Anne: Engineers and librarians: how do they interact? = Sci.Tech.Lib. 15.vol. 1995. 1.no. 51-61.p. Bibliogr. 6 tétel.

Hogyan jönnek ki egymással a mérnökök és a könyvtárosok?

Felmérés [forma]; Kommunikáció -használókkal; Kutató -mint olvasó; Szakkönyvtár -műszaki

A Louisianai Állami Egyetem Könyvtártudományi Tanszékének 1993 októberében végzett tanulmánya a szakkönyvtárosok és a mérnök felhasználók közötti kommunikációnak a kapcsolatteremtés képességére vonatkozó szempontjait vizsgálta. A fenti célból kifejlesztett kérdőívet 140, elsősorban mérnököket kiszolgáló műszaki könyvtár szakkönyvtárosainak küldték ki. A kérdőívek alapján a könyvtárosok szemszögéből értékelték a kommunikációs szokásokat és problémákat. A felmérés szerint a kommunikációs nehézségeken kívül az egyik fő akadály az, hogy sok használó nem tud a könyvtár szolgáltatásairól. A kérdőívek kommentárjai szerint azonban ezek a problémák a könyvtárosok aktívabb hozzáállásával megoldhatók.

(Autoref.)

Olvasáskutatás

96/100

KÜBLER, Hans-Dieter: Leseforschung – für bibliothekarische Belange quergelesen. Eine vergleichende Sichtung und kritische Interpretation = Bibliothek. 19.Jg. 1995. 2.no. 187-296.p. Bibliogr.

Res. angol és francia nyelven

Olvasáskutatás – könyvtárosi szemmel nézve. Összehasonlító elemzés és kritikai értelmezés

Olvasási szokások; Olvasáskutatás

Manapság sokan panaszkodnak az olvasás megállíthatatlan hanyatlására – különösen a gyermekekről és a fiatalokról feltételezik, hogy egyre kevésbé hajlandók olvasni. A felmérések azonban mást bizonyítanak: általánosságban az olvasás volumene az elmúlt években nem változott, viszont erősödő minőségi eltérések és problémák mutathatók ki. A cikk a könyvtárosok szemszögéből összefoglalja a legfontosabb felmérések tényeit, részletesen megvizsgálja a fő változókat (képzettség, nem, kor) és ezek hatását az olvasási szokásokra és érdeklődésre, majd számba veszi azokat az intézményeket, amelyek motiválhatják, elősegíthetik a könyvek és az olvasás szeretetét. Ide tartoznak a könyvtárak is. Bebizonyítja, hogy a tömegkommunikációs médiák uralta társadalmakban a jelenségek egyszempontú, elszigetelt vizsgálata nem megfelelő, s túlzásokhoz vezet. A tanulmány végül könyvtárpolitikai irányelveket és stratégiákat javasol az irodalommal való ellátásra, figyelembe véve az új technológiák kihívásait.

(Autoref.)

96/101

OGUNROMBI, S.A. – ADIO, Gboyega: Factors affecting the reading habits of secondary school students = Libr.Rev. 44.vol. 1995. 4.no. 50-57.p.